

ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA BOTANICA (Acta Univ. Lodz., Folia bot.)	13	101-106	1998
---	----	---------	------

Aurelia Urszula Warcholińska, Anna Gmerek

OSTOJE GINĄCYCH I ZAGROŻONYCH GATUNKÓW FLORY SEGETALNEJ NA TERENIE KUTNA

REFUGES OF ENDANGERED AND THREATENED SPECIES OF THE SEGETAL FLORA IN THE AREA OF KUTNO

ABSTRACT: In this paper a preliminary list and characterization of endangered and threatened species of the segetal flora found in the area of Kutno in 1992-1995, have been presented. The research was carried out using a cartogram method. The list of 47 weed species considered threatened in the investigated area was compiled basing on criteria applied by International Union for Nature Conservation.

Treść

1. Wstęp
2. Teren badań
3. Materiał i uwagi metodyczne
4. Wyniki badań
5. Podsumowanie
6. Piśmiennictwo
7. Sumary

1. WSTĘP

Flora segetalna miast środkowej Polski, w tym także Kutna, należy obecnie do najbardziej zagrożonych. Podlega ona bowiem gwałtownym przemianom pod wpływem wzmożonej ingerencji człowieka w środowisko polne. Mimo znanego od wielu lat zjawiska zanikania chwastów (zob. Kornaś 1987; Warcholińska 1994a), dopiero niedawno zostały opublikowane „czerwone listy” flor segetalnych (Warcholińska 1986-1987, 1994b).

Prezentowana praca jest pierwszą próbą zestawienia zagrożonych gatunków roślin segetalnych Kutna i określenia statusu ich zagrożenia. Zawarte w niniejszym opracowaniu informacje stanowią będą podstawę do prowadzenia szczegółowych badań nad tymi gatunkami w przyszłości.

2. TEREN BADAŃ

Kutno założone zostało w 1466 r. (Szymanek 1984). Leży na skraju Równiny Kutnowskiej, nad rzeką Ochnią (Dylikowa 1984a), w obrębie woj. płockiego, przy międzynarodowym szlaku drogowym E8 (Szymanek 1984).

Na terenie Kutna występują m. in. następujące typy gleb: mady rzeczne, czarne i szare ziemie oraz gleby płowe, brunatne wyługowane i pseudogleje. Są to gleby wytworzone z piasków gliniastych i słabogliniastych oraz glin zwałowych (Dylikowa 1984b). Klimat Kutna odznacza się dużą zmiennością stanów pogodowych, zwłaszcza wiosną (Kozuchowski 1984).

Aktualny obraz szaty roślinnej Kutna ukształtował się pod wpływem wieloletniej działalności ludzkiej. Tereny zajmowane obecnie przez miasto pierwotnie pokryte były lasami, głównie łągowymi i grądowymi (Ołaczek 1984). Obecnie w obrębie miasta znajdują się niewielkie resztki dawnych lasów (Nyciek 1977). W dzisiejszym krajobrazie Kutna dominuje roślinność synantropijna, w tym także segetalna.

3. MATERIAŁ I UWAGI METODYCZNE

Podstawę opracowania wstępnej listy ginących i zagrożonych gatunków roślin segetalnych Kutna stanowiły materiały badań własnych oraz dane z literatury (np. Drymmer 1885; Ejsmond 1887; Kucharski 1984; Mowszowicz 1960, 1978; Ołaczek 1963, 1974).

Kierując się zasadą jednolitości kryteriów oceny stopnia zagrożenia dla wszystkich grup roślin, przyjęto kategorie Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych (Lucas, Syngé 1978; Ołaczek 1985; Zarzycki, Kaźmierczakowa 1993; Zarzycki, Wojewoda, Heinrich 1992; Warcholińska 1986–1987, 1994). Ich symbole i objaśnienia zamieszczono w wykazie taksonów.

W pracy zastosowano nazwy gatunkowe roślin zaproponowane przez Mirka i in. (1995).

4. WYNIKI BADAŃ

Na liście ginących i zagrożonych roślin segetalnych Kutna znalazło się 47 taksonów (por. W archolińska 1986–1987, 1994). Stanowi to około 15% wszystkich taksonów (312) stwierdzonych dotąd na siedliskach segetalnych tego miasta. Do poszczególnych kategorii zagrożenia zaliczono (W archolińska 1986–1987, 1994):

Ex – gatunki wymarłe i przypuszczalnie wymarłe (2): *Bromus arvensis*, *Bupleurum rotundifolium*;

E – gatunki wymierające (9): *Avena strigosa*, *Bromus secalinus*, *Cerinthe minor*, *Kickxia elatine*, *Linaria arvensis*, *Nigella arvensis*, *Ranunculus arvensis*, *Stachys annua*, *Valerianella rimosaa*;

V – gatunki narażone (10): *Agrostemma githago*, *Anchusa arvensis*, *Asperugo procumbens*, *Camelina microcarpa*, *Euphorbia exigua*, *Galium spurium*, *Hypericum humifusum*, *Melandrium noctiflorum*, *Neslia paniculata*, *Valerianella dentata*;

R – gatunki rzadkie (12): *Alopecurus myosuroides*, *Aphanes microcarpa*, *Chaenorhinum minus*, *Digitaria sanguinalis*, *Falcaria vulgaris*, *Gagea pratensis*, *Geranium molle*, *Gnaphalium luteo-album*, *Lathyrus tuberosus*, *Myosotis discolor*, *Setaria verticillata*, *Silene dichotoma*;

I – gatunki o nieokreślonym zagrożeniu (14): *Aethusa cynapium* ssp. *agrestis*, *Alyssum alyssoides*, *Campanula rapunculoides*, *Centaurea cyanus*, *Chenopodium polyspermum*, *Consolida regalis*, *Fumaria officinalis*, *Herniaria glabra*, *Medicago falcata*, *Odontites verna*, *Papaver dubium*, *P. rhoeas*, *Sinapis arvensis*, *Veronica polita*.

Na liście zamieszczono rośliny rodzime (apofity) i rośliny obcego pochodzenia (antropofity), głównie archeofity. Znaczna liczba taksonów zamieszczonych na liście występuje na pojedynczych rozproszonych stanowiskach i reprezentowana jest przez nieliczne populacje, np. *Aphanes microcarpa*, *Avena strigosa*, *Bromus arvensis*, *B. secalinus*, *Bupleurum rotundifolium*, *Cerinthe minor*, *Euphorbia exigua*, *Hypericum humifusum*, *Kickxia elatine*, *Linaria arvensis*, *Nigella arvensis*, *Ranunculus arvensis*, *Silene dichotoma*, *Stachys annua*.

Gatunki o nieokreślonym zagrożeniu (14 gatunków) wymagają dalszej obserwacji, celem określenia ich statusu.

Do najważniejszych czynników zagrażających zamieszczonym na liście gatunkom zaliczyć można: zmiany stosunków wodnych, urbanizację i rozwój komunikacji, intensywne rolnictwo i ogrodnictwo oraz zmiany klimatu.

5. PODSUMOWANIE

Na liście gatunków roślin segetalnych zagrożonych na terenie Kutna znalazło się 47 taksonów. Stanowi to około 15% wszystkich gatunków roślin segetalnych stwierdzonych dotąd na terenie tego miasta. Do kategorii wymarłych i przypuszczalnie wymarłych (Ex) zaliczono dwa gatunki, wymierających (E) dziewięć gatunków, narażonych (V) 10 gatunków, rzadkich (R) 12 gatunków, a o nieokreślonym zagrożeniu (I) 14 gatunków.

Gatunki o nieokreślonym zagrożeniu (14) wymagają obserwacji celem określenia ich statusu.

6. PIŚMIENNICTWO

- Drymmer, K. 1885. *Spis roślin zebranych w powiecie kutnowskim w okolicach Żychlina, Kutna, Krośniewic i Oporowa*. Pam. Fizjogr., 5: 39–66.
- Dylikowa, A. 1984a. *Położenie geograficzne*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 11–16.
- Dylikowa, A. 1984b. *Gleby*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 63–67.
- Ejssmond, A. 1887. *Sprawozdanie z wycieczki botanicznej w plockim, rypińskim, sierpeckim i mławskim powiecie, odbytej w lipcu 1885 i 1886 roku*. Pam. Fizjogr., 7: 94–134.
- Kornaś, J. 1987. *Zmiany roślinności segetalnej w Gorcach w ostatnich 35 latach*. Zesz. Nauk. Uniw. Jagiellońskiego, Prace bot., 15: 7–26.
- Kożuchowski, K. 1984. *Klimat*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 43–52.
- Kucharski, L. 1984. *Charakterystyka flory*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 68–72.
- Lucas, G., Synge, H. 1978. *The IUCN plant red data book*. IUCN, Morges.
- Mirek, Z. i in. 1995. *Vascular plants of Poland a checklist*. Guidebook series, 15: 1–303.
- Mowszowicz, J. 1960. *Conspectus florum łodziensis*. Cz. 1. *Rośliny naczyniowe*. Pr. Wydz. Mat.-Przyr. Łódź. TN, 69: 1–375.
- Mowszowicz, J. 1978. *Conspectus florum Poloniae Medianae (plantae vasculares)*. *Przegląd flory Polski środkowej (rośliny naczyniowe)*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 1–395.
- Nycek, J. 1977. *Kutno i okolice*. KAW, Warszawa: 1–50.
- Ołaczek, R. 1963. *Niektóre rzadkie lub nowe gatunki roślin dla flory województwa łódzkiego*. Zesz. Nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 14: 73–79.
- Ołaczek, R. 1974. *Materiały do flory Polski środkowej*. Zesz. Nauk. Uniw. Łódzkiego, ser. II, 54: 27–39.
- Ołaczek, R. 1984. *Zróżnicowanie roślinności*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 72–78.
- Ołaczek, R. 1985. *Kategorie zagrożenia ginących gatunków roślin i zwierząt*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.*, 41(6): 5–21.
- Szymczak, R. 1984. *Miasta i osiedla w Płockiem (mapa)*. [W:] Dylikowa, A. (red.). *Województwo płockie*. Wyd. Uniw. Łódzkiego, Łódź: 118.
- Warcholińska, A. U. 1986–1987. *Lista zagrożonych gatunków roślin segetalnych środkowej Polski*. *Fragm. Flor. Geobot.*, 31–32(1–2): 225–231.

- Warcholińska, A. U. 1984a. *Zmiany roślinności segetalnej Równiny Piotrkowskiej w ostatnich 22 latach*. Cz. 1-3. Acta Agrobot., 41(7): 5-65.
- Warcholińska, A. U. 1994b. *List of threatened segetal plant species in Poland*. [W:] Mochnacký, S., Terpó, A. (Eds). *Anthropization and environment of rural settlements. Flora and vegetation*. Proceedings of International Conference. Sátoraljaújhely: 206-219.
- Zarzycki, K., Kaźmierczakowa, R. (red.). 1993. *Polska czerwona księga roślin*. Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków: 9-310.
- Zarzycki, K., Wojewoda, W., Heinrich, Z. (red.). 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Inst. Bot. PAN, Kraków: 3-98.

7. SUMMARY

In the present paper a preliminary list of 47 endangered and threatened segetal plant species in the area of Kutno is given. Many of them belong to rare species both in regions as well as in the whole country. The presented list has been prepared as an introduction to detailed investigations on rare and endangered species of segetal plants of this town. Moreover, it will constitute a basis allowing a comparison of regularly conveyed evaluations of the status of the endangered and threatened segetal plant species shown in this list.

Prof. nadzw. dr hab. A. Urszula Warcholińska

Mgr Anna Gmerek

Katedra Botaniki

Uniwersytet Łódzki

ul. Banacha 12/16, 90-237 Łódź

Wpłynęło do Redakcji

Folia botanica

29.07.1996